

Σύμβολα και γλώσσα από διάφορες θρησκείες

Σταυροί διαφόρων τύπων που αντιστοιχούν σε διαφορετικές θρησκευτικές παραδόσεις.

Αριστερά: Σανσκριτική καλλιγραφία του ήχου Om. Στους ινδουιστές αντιπροσωπεύει τον συνδυασμό των κοσμικών δυνάμεων του Brahma, του Vishnu και του Shiva. Κέντρο: Σύμβολο του Ιουδαϊσμού. Δεξιά: Το αρχαίο ιδεόγραμμα του Ταό αποτελείται από ένα κεφάλι (με όρθια μαλλιά, ο χαρακτήρας στα δεξιά) και ένα δρόμο (ο χαρακτήρας στα αριστερά). Έτσι, όλο μαζί θα μπορούσε να μεταφραστεί ως «άνθρωπος βαδίζει το δρόμο». Τάο τε Τσινγκ, *Το Βιβλίο του Λόγου και της Αρετής*, Μτφρ. Ν. Χ. Ρώσσης, 2014 [kindle edition – ηλεκτρονική έκδοση], σελ. 9.

Σβάστικα. Αρχαιότατο σύμβολο που χρησιμοποιήθηκε εκτενώς από διάφορες θρησκείες και πολιτισμούς παγκοσμίως. Κακοποιήθηκε κατά τον 20ό αι., καθώς συνδέθηκε με σκοτεινές σελίδες της ιστορίας.

Αριστερά: «Indalo». Μαγικό σύμβολο που βρέθηκε στο σπήλαιο «Los Letreros» στην επαρχία της Αλμερίας, και έχει ηλικία 4.500 ετών. Θεωρείται ιερό τοτέμ και είναι εδώ και πολλά χρόνια το επίσημο σύμβολο της Αλμερίας, στην Ισπανία. Από το «ίνταλο», οι φίλαθλοι της τοπικής ομάδας ονομάζονται «ίντάλικος». Κέντρο: Χριστόγραμμα. Ψηφιδωτό σε δάπεδο Βασιλικής στην Aluma, νότια του Τελ Αβίβ. Δεξιά: Σταυρόσχημο Ειδώλιο της Πάφου. Χαλκολιθική περίοδος (3500 – 2500/2300 π.Χ.).

Η χρήση κατά περίπτωση της γλώσσας, των όρων και των κωδίκων των θρησκειών και ιδιαίτερα της Ορθόδοξης χριστιανικής παράδοσης στην καθημερινή ζωή

Πρωτότυπο κείμενο	Μετάφραση	Κείμενα – εκφράσεις από τον καθημερινό λόγο, δανεισμένες από τη θρησκευτική γλώσσα
<p>Λουκ. 14, 16-18 «¹⁶ Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῶ· ἄνθρωπός τις ἐποίησε δεῖπνον μέγα καὶ ἐκάλεσε πολλούς·¹⁷ καὶ ἀπέστειλε τὸν δοῦλον αὐτοῦ τῇ ὥρᾳ τοῦ δείπνου εἰπεῖν τοῖς κεκλημένοις· ἔρχεσθε, ὅτι ἤδη ἔτοιμά ἐστι πάντα. ¹⁸ Καὶ ἤρξαντο ἀπὸ μιᾶς παραιτεῖσθαι πάντες. Ὁ πρῶτος εἶπεν αὐτῶ· ἀγρόν ἠγόρασα, καὶ ἔχω ἀνάγκην ἐξελθεῖν καὶ ἰδεῖν αὐτόν»</p>	<p>Λουκ. 14, 16-18 «¹⁶ Ο δὲ Ἰησοῦς τοῦ εἶπε, Κάποιος ἤθελε νὰ παραθέσῃ μεγάλο δεῖπνον καὶ ἐκάλεσε πολλούς.¹⁷ Καὶ ἔστειλε τὸν δοῦλον του κατὰ τὴν ὥραν τοῦ δείπνου νὰ πῆ εἰς τοὺς καλεσμένους, «Ελάτε, διότι ὅλα εἶναι πια ἔτοιμα». ¹⁸ Ἀλλ' ἀρχισαν διὰ μιᾶς ὅλοι νὰ δικαιολογούνται. Ὁ πρῶτος τοῦ εἶπε, «Ἀγόρασα κάποιο χωράφι καὶ πρέπει νὰ πάω νὰ τὸ ιδῶ»</p>	<p>1. Τίτλος άρθρου σε ηλεκτρονική εφημερίδα: «Θύμα ληστείας για 2η φορά – «αγρόν ηγόρασε» η αστυνομία» Arcadiaportal, 17 Σεπτεμβρίου 2012.</p>
<p>Ἀντίφωνα τοῦ Ὁρθρου τῆς Μεγάλης Πέμπτης: Ἀντίφωνον Β΄</p>	<p>Ἀντίφωνα τοῦ Ὁρθρου τῆς Μεγάλης Πέμπτης: Ἀντίφωνον Β΄</p>	<p>Τίτλος ηλεκτρονικής εφημερίδας: «Ιταλική La Repubblica: Αντί του μάννα, χολή για την Ελλάδα»</p>

<p>«Τάδε λέγει Κύριος τοῖς Ἰουδαίοις· Λαός μου, τί ἐποίησά σοι ἢ τί σοι παρηνώχλησα; τούς τυφλούς σου ἐφώτισα, τούς λεπρούς σου ἐκαθάρισα, ἄνδρα ὄντα ἐπί κλίνης ἠνωρθωσάμην. Λαός μου, τί ἐποίησά σοι, καί τί μοι ἀνταπέδωκας; Ἐντί τοῦ μάννα χολήν·»</p>	<p>«Αὐτά λέγει ὁ Κύριος στούς Ἰουδαίους· Λαέ μου, τί σου ἔκανα ἢ σέ τί σέ ἐνώχλησα; Στούς τυφλούς σου χάρισα τό φῶς, τούς λεπρούς σου καθάρισα (ἀπό τή λέπρα), σήκωσα ἄντρα πού ἦταν στό κρεβάτι (παράλυτος). Λαέ μου, τί σοῦ ἔκανα καί τί μου ἀνταπόδωσες; Ἐντί τοῦ μάννα, μοῦ ἔδωσες χολή·»</p>	<p>«Στο Ἑλληνικό οικονομικό ἀδιέξοδο ἀναφέρεται με ἄρθρο της ἡ Ἰταλική εφημερίδα «La Repubblica» και στην σκληρή στάση που κρατούν οι δανειστές ἀπέναντι στην ἀξιολόγηση και στο δημοσιονομικό δρᾶμα. [...] Ἡ χώρα μας εἶναι πάλι στην φάση της ἀντίστροφης μέτρησης...» Δημοσιεύτηκε Φεβρουάριος 04, 2017, στην Politisonline, Οικονομία</p>
<p>Ἡσ. 40,3 « ³ φωνή βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ· ἐτοιμάσατε τήν ὁδόν Κυρίου. εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους τοῦ Θεοῦ ἡμῶν»</p>	<p>Ἡσ. 40,3 « ³ Ακούστε! Κάποιοι φωνάζει: «Ἐτοιμάστε στην ἐρημο ἕνα δρόμο για τον Κύριο, ισιώστε ἐκεῖ το δρόμο να περάσει ο Θεός μας»</p>	<p>Τίτλος ἀρθρου ηλεκτρ. εφημερίδας: Φωνή βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ «Ο Γολγοθᾶς των φοιτητῶν που σπούδαζαν σε πανεπιστήμιο στην ἰσοπεδωμένη ἀπό τους φονικούς σεισμούς Λ' Ακουίλα συνεχίζεται». Ἐντυπη Ἐκδοση Ἐλευθεροτυπία, Παρασκευή 28 Αυγούστου 2009</p>
<p>Λουκ. 11, 49-50 «⁴⁹ Διὰ τοῦτο καί ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶπεν· ἀποστελῶ εἰς αὐτούς προφήτας καί ἀποστόλους, καί ἐξ αὐτῶν ἀποκτενοῦσι καί ἐκδιώξουσιν, ⁵⁰ ἵνα ἐκζητηθῇ τὸ αἷμα πάντων τῶν προφητῶν τὸ ἐκχυνόμενον ἀπό καταβολῆς κόσμου ἀπὸ τῆς γενεᾶς ταύτης».</p>	<p>Λουκ. 11, 49-50 «⁴⁹ Διὰ τοῦτο καί ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ εἶπε, «Θὰ στείλω εἰς αὐτούς προφήτας καί ἀποστόλους καί θὰ σκοτώσουν καί θὰ καταδιώξουν μερικούς ἀπ' αὐτούς», ⁵⁰ διὰ νὰ ζητηθῇ ἀπὸ τὴν γενεὰν αὐτὴν ἡ τιμωρία διὰ τὸ αἷμα ὄλων τῶν προφητῶν πού ἔχει χυθῆ ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς δημιουργίας τοῦ κόσμου».</p>	<p>Ἡ ποίηση και ο ποιητής «[...] Ποιητής εἶναι αὐτός [...] που ἐκφράζει το μαρτύριο και τη λάμψη του Σταυροῦ, αὐτός που ζει το γεγονός της Ἀνάστασης. [...] Στο κέντρο της ποίησης και στο κέντρο του μυστηρίου στέκει ἡ ἀλήθεια του σταυροῦ («το ἀρνίον το ἐσφαγμένον ἀπό καταβολῆς κόσμου»), ἡ πράξη της θυσίας, μια πράξη που δεν τελειώνει ποτέ, μια πράξη που καθημερινά τελείται [...]» Σωτήρης Γουινελάς, «Ἡ ποίηση και ο ποιητής», ἰστοσελίδα Caravan Project.</p>

Απόσπασμα από το διήγημα του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη «Χωρίς στεφάνι»

«[...]”Εως πότε ὅλη ἡ αὐστηρότης τῶν «ἄρμοδιῶν» θὰ διεκδικῆται καὶ θὰ ξεθυμαίνει μόνον εἰς βάρος τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ταπεινῶν; Ἐκ τοῦ μικροῦ τούτου περιστατικοῦ, ἡ Χριστίνα ἔλαβεν ἀφορμὴν νὰ ἐνθυμηθῆ ὅτι πρὸ χρόνων, μίαν νύκτα, κατὰ τὴν ὑψωσιν τοῦ Σταυροῦ, ὅταν ἐπῆγε νὰ ἐκκλησιασθῆ εἰς τὸν ναῖσκον τοῦ Ἁγίου Ἐλισσαίου, παρὰ τὴν Πύλην τῆς Ἀγορᾶς, ἐνῶ ὁ ἀναγνώστης ἔλεγε τὸν Ἀπόστολον, ὅταν ἀπήγγειλε τὰς λέξεις «τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεός», αἴφνης, κατὰ θαυμασίαν σύμπτωσιν, ἀπὸ τὸν γυναικωνίτην ἐν βρέφος ἤρχισε νὰ ψελλίζῃ μεγαλοφώνως, ἀμιλλώμενον πρὸς τὴν φωνὴν τοῦ ἀναγνώστου. Καὶ ὅποιαν γλυκύτητα εἶχε τὸ παιδικὸν ἐκεῖνο κελάδημα! Τόσον ὠραῖον πρέπει νὰ ἦτο τὸ Ὡσαννὰ τὸ ὁποῖον ἔψαλλον τὸ πάλαι οἱ παῖδες τῶν Ἑβραίων πρὸς τὸν ἐρχόμενον Λυτρωτὴν. «Ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον, ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν σου, τοῦ καταλῦσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν».

Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, *Ἄπαντα*, 3ος τόμος, κριτική έκδοση Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλος, Δόμος, Αθήνα, 1984, σελ. 131 κ.ε.

Ψαλ. 8,2-3

«² Κύριε ὁ Κύριος ἡμῶν, ὡς θαυμαστὸν τὸ ὄνομά σου ἐν πάσῃ τῇ γῆ· ὅτι ἐπήρθη ἡ μεγαλοπρέπειά σου ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν. ³ ἐκ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων κατηρτίσω αἶνον ἕνεκα τῶν ἐχθρῶν σου τοῦ καταλῦσαι ἐχθρὸν καὶ ἐκδικητὴν».

Κορ. 1,27

«²⁷ ἀλλὰ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα τοὺς σοφοὺς καταισχύνη, καὶ τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ Θεὸς ἵνα καταισχύνη τὰ ἰσχυρά».

Ἡ χρήση της χριστιανικῆς θρησκευτικῆς γλώσσας σε γραπτὰ καὶ πολυτροπικὰ κείμενα

Θεολογία καὶ γλώσσα

Στην εποχὴ μας γίνεται λόγος πολὺς για γλωσσικὲς ἀλλαγές στα λειτουργικὰ κείμενα τῆς Ἐκκλησίας, περισσότερο συμβατές προς τὸ νεοελληνικό γλωσσικό ἰδίωμα καὶ αἴσθημα. Ἡ Ἐκκλησία ἦταν πάντοτε ἀνοιχτὴ σε ἀλλαγές που βοηθοῦσαν τὴν προσέγγιση τῆς θείας ἀλήθειας. Ὅμως ἦταν κι ἐξαιρετικὰ προσεκτικὴ [...] με τὴ βεβαιότητα [...] ὅτι:

Τετραεὐάγγελιο, I. Μονὴ Τιμίου Προδρόμου Σερρών, 12ος αἰ.

- της Θεολογίας, δηλαδή της εκφράσεως ή δηλώσεως της αλήθειας, προηγείται η εμπειρία της αλήθειας·
- η γλώσσα έχει ρόλο δηλωτικό και σημειωτικό, δεν έχει αναλογία προς το είναι της αλήθειας·
- τα φιλοσοφικά σχήματα μερικής ή ολικής ταυτίσεως του σημαίνοντος και σημαινομένου δεν έχουν εφαρμογή στη θεολογία, εφόσον δεν υπάρχει αναλογία μεταξύ αλήθειας και γλώσσας, εφόσον τα δύο μεγέθη είναι διαφορετικής τάξεως, δηλαδή άκτιστη η αλήθεια και κτιστή η γλώσσα·
- η επιλογή της γλώσσας και των λέξεων στη θεολογία (στην έκφραση-δήλωση της αλήθειας) είναι αποκλειστική ευθύνη του ανθρώπου·
- η ίδια αλήθεια μπορεί να δηλωθεί και με διαφορετικές μεταξύ τους λέξεις της ίδιας γλώσσας (π.χ. ελληνικής)·
- οι λέξεις, με τις οποίες κήρυξαν ο Κύριος, οι Απόστολοι, οι Πατέρες της Εκκλησίας και οι σύγχρονοι κήρυκες, δεν οδηγούν στην πίστη, στην αλήθεια, παρά μόνο αν ο ακούων αυτές φωτιστεί από το άγιο Πνεύμα και τις υιοθετήσει.

Παπαδόπουλος, Στ., *Θεολογία και γλώσσα: Εμπειρική θεολογία – Συμβατική γλώσσα*, Ακρίτας, Αθήνα, 2002. (Από την παρουσίαση στο οπισθόφυλλο του βιβλίου).

Συμβολισμοί, ποιητική και εικαστική γλώσσα

Η Παραβολή του Σπορέως. Εικόνα διά χειρός Φίκου, 2006. Αυγοτέμπερα σε χειροποίητο ιαπωνικό χαρτί κολλημένο σε ξύλο.

Παραδείγματα άλλων παραβολών: Παραβολή των κακών γεωργών (Μτ 21, 33-41), του σπόρου που αυξάνει μόνος του (Μκ 4, 26-29), των ζιζανίων (Μτ 13, 24-30), για τον σπόρο του σιναπιού (Μτ 13, 31-32), για το χαμένο πρόβατο (Μτ 18, 12-14).

Σύγχρονες καταστάσεις και απόψεις που σχετίζονται με τη γλώσσα σε διάφορα θρησκευτικά περιβάλλοντα

Γλώσσα και θρησκεία

«[...] Δεν μπορείς να διδάξεις μια οποιαδήποτε θρησκεία, χωρίς να μιλήσεις ζωντανά, πειστικά, λογικά μαζί και βιωματικά, με πάθος, με έμπνευση, με ενθουσιασμό για την πίστη σου. Για να «κοινωνήσεις», όμως, την πίστη σου, πρέπει να επι-κοινωνήσεις με τους ανθρώπους, που θέλεις να καταστήσεις κοινωνούς της πίστης σου. Πρέπει η πίστη να γίνει «κοινωνία». Η σκέψη να γίνει γλώσσα. Η διδασκαλία να γίνει επι-κοινωνία. Το συναίσθημα και το βαθύτερο βίωμα να γίνουν γλωσσική έκφραση. Πρέπει όλα να κατατείνουν σε μια συνάντηση με τον άλλον. Συνάντηση ουσίας, συνάντηση αγάπης, συνάντηση ζωής. Συνάντηση που θα ξεκινήσει, θα εστιασθεί και θα επιτευχθεί με τη γλώσσα. Το Ευαγγέλιο είναι –μη το ξεχνάμε– «η καλή αγγελία», «το καλό γλωσσικό μήνυμα», «η αγγελία που οδηγεί στη σωτηρία του ανθρώπου» ως «νέα συμφωνία», ως «νέα καθοδήγηση τού ανθρώπου», ως «Καινή Διαθήκη». [...]

[...] Κάθε μορφή διδασκαλίας της πίστης, εν προκειμένω της χριστιανικής πίστης, δεν κοινωνείται ερήμην της γλώσσας, πραγματώνεται ως γλωσσική επικοινωνία, μέσα από την οποία περνούν η διδασκαλία και τα μηνύματα.

[...] Τη λόγια μορφή της εκκλησιαστικής γλώσσας ενίσχυσε καθοριστικά η γλώσσα της λατρείας. Η γλώσσα της Θ. Λειτουργίας του Ιωάννη του Χρυσοστόμου και της Θ. Λειτουργίας του Μ. Βασιλείου έπαιξε σημαντικό ρόλο σ' αυτό. Το ίδιο και η γλώσσα των Ύμνων της Ορθόδοξης Εκκλησίας, της Υμνολογίας όλων των χρόνων του Βυζαντίου με τους μεγάλους Βυζαντινούς ορθόδοξους υμνογράφους. Έτσι, η ελληνική γλώσσα όχι μόνο συνδέθηκε με την ορθόδοξη πίστη και την ορθόδοξη λατρεία, αλλά ανατροφοδότησε γλωσσικά την Ελληνική, αφού οι λέξεις της λόγιας παράδοσης γίνονταν κτήμα και του απλού λαού και επηρέαζαν τη γλωσσική του έκφραση. Ένα πλήθος εκκλησιαστικών φράσεων από το Ευαγγέλιο, τη Θ. Λειτουργία και την Υμνογραφία (ιδίως της Μ. Εβδομάδος) έχουν περάσει στην καθημερινή γλώσσα του λαού. [...]

Για πολλούς αιώνες, μέχρι τις αρχές τού 19ου αιώνα, η διπλή γλωσσική παράδοση ήταν ευρύτερα αποδεκτή και μόλις περί το 1800, με τη διαμάχη του Ευγένιου Βούλγαρι με τον Ιώσηπο Μοισιόδακα και τους υποστηρικτές της μιας και της άλλης πλευράς, ανακύπτει το γνωστό γλωσσικό ζήτημα. Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι όταν χρειάστηκε η Ορθόδοξη Εκκλησία να αντιμετωπίσει το κύμα του προσηλυτισμού που πήγε να περάσει στον λαό από ιερωμένους άλλων χριστιανικών ομολογιών, οι οποίοι χρησιμοποίησαν τη δημοτική για να προσελκύσουν απλούς λαϊκούς ανθρώπους, τότε και οι Ορθόδοξοι ιερωμένοι άρχισαν να χρησιμοποιούν την απλούστερη Ελληνική, τη δημοτική γλώσσα, για να στηρίξουν τον λαό στην ορθόδοξη πίστη του με το κήρυγμά τους, εισάγοντας μια μορφή γλώσσας που έχει χαρακτηριστεί ως εκκλησιαστικός δημοτικισμός. Ας μη ξεχνάμε ότι στον Νεοελληνικό Διαφωτισμό, σ' αυτό το εθνικο-πνευματικό κίνημα παιδείας που προετοίμασε ιδεολογικά την Ελληνική Επανάσταση τού '21, οι ορθόδοξοι ιερωμένοι (από απλοί διάκονοι έως διακεκριμένοι επίσκοποι) είναι αυτοί που χρησιμοποίησαν την απλή ελληνική γλώσσα για να μεταφράσουν και να σχολιάσουν τα αρχαία κείμενα, αυτά που χρησίμευσαν ως βάση για την τόνωση τού εθνικού φρονήματος του υπόδουλου Ελληνισμού [...].»

Μπαμπινιώτης, Γ. Η ελληνική γλώσσα ως όχημα διάδοσης της χριστιανικής διδασκαλίας. Ομιλία στην Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης, 10 Μαΐου 2008, περ. *Διάλογοι Καταλλαγής*, αρ. φύλλ. 89, Απρ.-Μάιος-Ιούν. 2008.

Η Γλώσσα, πρόβλημα της Εκκλησίας

Λένε κάποιοι:

– Είτε το θέλουμε, είτε όχι, πρόβλημα υπάρχει! Χρόνο με χρόνο αποκοπτόμαστε από τον λαό μας και ιδίως από τα νιάτα!

Άλλοι, πιο σωστά ερωτάνε:

– Προδίνουμε το μήνυμα του Χριστού για τη σωτηρία του κόσμου, για να συντηρούμε ένα μουσείο; Και απωθούμε στο περιθώριο τον λόγο του Χριστού για κάποιους που λατρεύουν τη λογία γλώσσα;

Τι προτιμάμε;

Σε τι ακουμπάμε;

Τι καίει την καρδιά μας; Η λογία γλώσσα, ή ο λόγος του Χριστού, η σωτηρία του κόσμου;

[...] Ο άνθρωπος πρέπει να ξέρει τι λέει στον Θεό στην προσευχή του.

Λόγια απλά, καθαρά, και ξάστερα!

[...] Όταν διαβάζοντας κάποιος ή ακούοντας κάποια λόγια χρειάζεται να τους κάμει και κάποια επεξεργασία για να τα καταλάβει, η γλώσσα τους του είναι ξένη· όσο καλά κι αν την ξέρει!

Και στην περίπτωση αυτή, ενώ προσπαθεί να κατανοήσει εκείνα που ακούει, του έρχονται και άλλα νοήματα. Και έτσι, τα αμέσως επόμενα, ούτε τα ακούει, ούτε τα καταλαβαίνει. Γιατί ή κολλάει· ή αφαιρείται· ή συναρπάζεται.

Γι' αυτό χρειάζεται η μετάφραση!

Μελέτιος, Μητροπολίτης Νικοπόλεως, *Μέθεξη ή Κατανόηση*; Έκδ. Ι.Μητροπόλεως Νικοπόλεως, Πρέβεζα, 2011, σελ. 47-48.

Μετάφραση του Κορανίου

Η βεβαιότητα ότι το Κοράνιο είναι ο ίδιος ο λόγος του Θεού ανέστειλε για αιώνες οποιαδήποτε σκέψη μεταφράσεώς του. Κατά κανόνα χρησιμοποιείται το πρωτότυπο και από τα μη αραβικά μουσουλμανικά έθνη. [...]

Παρά τις παλαιότερες επιφυλάξεις τους, οι μουσουλμάνοι κυκλοφορούν σήμερα το αραβικό πρωτότυπο του Κορανίου με απόδοση σε όλες τις γλώσσες που ομιλούνται από μουσουλμανικούς λαούς.

Η ψυχή του Ισλάμ και του αραβικού πολιτισμού

Σε μία θρησκεία που δεν έχει ιερείς, μυστήρια, ανεπτυγμένη λειτουργική ζωή, εικόνες, η οποία αποφεύγει να αποδώσει οποιαδήποτε μορφή στον Θεό, το Κοράνιο τελικά παραμένει το μόνο αισθητό σημείο της παρουσίας Του μεταξύ των ανθρώπων. Αποτελεί, κατά κάποιο τρόπο, είδος σαρκώσεως του θείου Λόγου. Και μόνο η απαγγελία των στίχων του οδηγεί σε κοινωνία με τον Θεό. Ο πιστός μουσουλμάνος, μέσω του αισθητού αυτού λόγου, οδεύει και συναντά τον αιώνιο λόγο του Θεού. Έτσι το Ισλάμ έγινε η κατεξοχήν θρησκεία της γραπτής αποκαλύψεως και οι οπαδοί του είναι απόλυτα προσκολλημένοι στο γράμμα του ιερού βιβλίου. Ο υπερβολικός σεβασμός εκτείνεται ακόμη και στις λέξεις του Κορανίου. Οι στίχοι του δεσπάζουν στα τεμένη, σε κάθε χώρο λατρείας· ως σύμβολα-εικονισμός αφηρημένης τέχνης του λόγου του Θεού. Η σημασία του δεν είναι απλώς λειτουργική. Για τους μουσουλμάνους μυστικούς υπήρξε η πηγή της πνευματικής ανατάσεως. Πολλοί πιστοί γνωρίζουν από στήθους κεφάλαια του Κορανίου και δεν είναι λίγοι αυτοί που αποστηθίζουν ολόκληρο το ιερό βιβλίο.

Το Κοράνιο άσκησε αποφασιστική επίδραση σε ολόκληρο τον αραβικό πολιτισμό. Είναι το πρώ-

το γραπτό μνημείο της αραβικής και σφράγισε τη γλώσσα και τη θρησκευτική συνείδηση των Αράβων. Είναι εγχειρίδιο προσευχών, αναγνωστικό, περίληψη της ιεράς ιστορίας, βάση της ηθικής και της νομοθεσίας. Χωρίς υπερβολή, κατέστη η ψυχή του Ισλάμ.

Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), Αρχιεπίσκοπος Αλβανίας, *Ισλάμ. Θρησκευσιολογική επισκόπηση*. Δ.Ο.Λ. (ΤΟ ΒΗΜΑ), Αθήνα, 2016, σελ. 152, 158-9.

Ερμηνεία σύγχρονων συμβόλων με θρησκευτικό περιεχόμενο και χρήση θρησκευτικών κωδίκων επικοινωνίας

Α΄ Προς Κορινθίους 13, 1-13

¹ Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῶ καὶ τῶν ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, γέγονα χαλκὸς ἠχῶν ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. ² καὶ ἐὰν ἔχω προφητείαν καὶ εἰδῶ τὰ μυστήρια πάντα καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν ἔχω πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ὄρη μεθιστάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἶμι. ³ καὶ ἐὰν ψωμίσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμά μου ἵνα καυθήσωμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι. ⁴ Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ, ἡ ἀγάπη οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, ⁵ οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, ⁶ οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγκαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ· ⁷ πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ⁸ ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖται, καταργηθήσονται· εἴτε γλώσσαι, παύσονται· εἴτε γνῶσις, καταργηθήσεται. ⁹ ἐκ μέρους δὲ γινώσκομεν καὶ ἐκ μέρους προφητεῦομεν· ¹⁰ ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. ¹¹ ὅτε ἡμῖν νῆπιος, ὡς νῆπιος ἐλάλουν, ὡς νῆπιος ἐφρόνουν, ὡς νῆπιος ἐλογιζόμεν· ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. ¹² βλέπομεν γὰρ ἄρτι δι' ἐσόπτρου ἐν αἰνίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην. ¹³ νυνὶ δὲ μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, τὰ τρία ταῦτα· μείζων δὲ τούτων ἡ ἀγάπη.

Γιάννης Ρίτσος, Ἐπιτάφιος (ἀποσπάσματα)

(Θεσσαλονίκη. Μάης τοῦ 1936. Μιὰ μάνα, καταμεσίς τοῦ δρόμου, μοιρολογάει τὸ σκοτωμένο παιδί της. Γύρω της καὶ πάνω της, βουίζουν καὶ σπάζουν τὰ κύματα τῶν διαδηλωτῶν - τῶν ἀπεργῶν καπνεργατῶν. Ἐκείνη συνεχίζει τὸ θρήνο της):

I

Γιέ μου, σπλάχνο τῶν σπλάχνων μου, καρδούλα τῆς καρδιάς μου,
πουλάκι τῆς φτωχιάς ἀύλης, ἀνθὲ τῆς ἐρημιᾶς μου,
πῶς κλείσαν τὰ ματάκια σου καὶ δὲ θωρεῖς ποὺ κλαίω
καὶ δὲ σαλεύεις, δὲ γρικᾶς τὰ ποὺ πικρὰ σοῦ λέω;
Γιόκα μου, ἐσὺ ποὺ γιάτρευες κάθε παράπονό μου,
Ποὺ μάντευες τί πέρναγα κάτου ἀπ' τὸ τσίνορό μου,
τώρα δὲ μὲ παρηγοῶς καὶ δὲ μοῦ βγάζεις ἄχνα

καὶ δὲ μαντεύεις τὶς πληγὰς ποὺ τρῶνε μου τὰ σπλάχνα;
Πουλί μου, ἐσὺ ποὺ μοῦ ἔφερνες νεράκι στὴν παλάμη
πῶς δὲ θωρεῖς ποὺ δέρνουμαι καὶ τρέμω σὰν καλάμι;
Στὴ στράτα ἐδῶ καταμεσίς τ' ἄσπρα μαλλιά μου λύνω
καὶ σοῦ σκεπάζω τῆς μορφῆς τὸ μαραμένο κρίνο.
Φιλῶ τὸ παγωμένο σου χειλάκι ποὺ σωπαίνει
κι εἶναι σὰ νὰ μοῦ θύμωσε καὶ σφαλιγμένο μένει.
Δὲ μοῦ μιλεῖς κι ἡ δόλια ἐγὼ τὸν κόρφο δές, ἀνοίγω
καὶ στὰ βυζιά ποὺ βύζαξες τὰ νύχια, γιέ μου μπήγω. [...]

ΙΧ

Ω Παναγιά μου, ἂν εἴσouvα, καθὼς ἐγὼ, μητέρα,
βοήθεια στὸ γιό μου θᾶστελνες τὸν Ἄγγελο ἀπὸ πέρα.
Κι, ἄχ, Θεέ μου, Θεέ μου, ἂν εἴσouvαν Θεὸς κι ἂν εἴμασταν παιδιὰ σου
θὰ πόναγες καθὼς ἐγὼ, τὰ δόλια πλάσματά σου.
Κι ἂν εἴσouvαν δίκειος, δίκαια θὰ μοίραζες τὴν πλάση,
κάθε πουλί, κάθε παιδί νὰ φάει καὶ νὰ χορτάσει.
Γιέ μου, καλὰ μοῦ τᾶλεγε τὸ γνωστικό σου ἀχεῖλι
κάθε φορὰ ποὺ ὀρμήνευε, κάθε φορὰ ποὺ ἐμίλει:
Ἐμεῖς ταγίζουμε ζωὴ στὸ χέρι: περιστέρι,
κ' ἐμεῖς οὔτ' ἓνα ψίχουλο δὲν ἔχουμε στὸ χέρι.
Ἐμεῖς κρατᾶμε ὅλη τὴ γῆς μὲς στ' ἀργασμένα μπράτσα
καὶ σκιάχτρα στέκονται οἱ Θεοὶ κι ἀφέντη ἔχουνε φάτσα.
Ἄχ, γιέ μου, πιά δὲ μοῦμεινε καμιὰ χαρὰ καὶ πίστη,
καὶ τὸ χλωμὸ καὶ τὸ σερνὸ καντήλι μας ἐσβήστη.
Καί, τώρα, ἐπὰ σὲ ποιά φωτιά τὰ χέρια μου θ' ἀνοίγω,
τὰ παγωμένα χέρια μου νὰν τὰ ζεστάνω λίγο;

Α. Τάσσοσ, *Επιτάφιος*, ξυλογραφία.

ΣΤΑΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

Ἦχος γ'.

Αἱ γενεαὶ πᾶσαι, ὕμνον τῆ ταφῆ σου, προσφέρουσι Χριστέ μου.
Καθελών τοῦ ξύλου, ὁ Ἄριμαθαίας, ἐν τάφῳ σε κηδεύει.
Μυροφόροι ἦλθον, μύρα σοι Χριστέ μου, κομίζουσαι προφρόνως.
Δεῦρο πᾶσα κτίσις, ὕμνους ἐξοδίους προσοίσωμεν τῷ Κτίστη.
Ὡς νεκρὸν τὸν ζῶντα, σὺν μοιροφόροις πάντες μυρίσωμεν ἐμφρόνως.
Ἰωσήφ τρισμάκαρ, κήδευσον τό σῶμα, Χριστοῦ τοῦ ζωοδότου.
Οὓς ἔθρεψε τό μάννα, ἐκίνησαν τήν πτέρναν, κατὰ τοῦ Εὐεργέτου.
Οὓς ἔθρεψε τό μάννα, φέρουσι τῷ Σωτῆρι, χολήν ἅμα καί ὄξος.
Ἰωσήφ κηδεύει, σὺν τῷ Νικοδήμῳ νεκροπρεπῶς τόν Κτίστην.
Ζωοδότα Σῶτερ, δόξα σου τῷ κράτει, τόν Ἄδην καθελόντι.
Ἵπτιον ὀρῶσα, ἡ πάναγνός σε Λόγε, μητροπρεπῶς ἐθρήνει.
Ὡ γλυκύ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον, ποῦ ἔδου σου τό κάλλος;
Θάνατον θανάτῳ, σύ θανατοῖς, Θεέ μου, θεία σου δυναστεία.
Ἡ δάμαλις τόν μόσχον, ἐν ξύλῳ κραμασθέντα, ἠλάλαζεν ὀρῶσα.
Ὡ φῶς τῶν ὀφθαλμῶν μου, γλυκύτατόν μου τέκνον, πῶς τάφῳ νῦν καλύπτει;
Αἱ μυροφόροι Σῶτερ, τῷ τάφῳ προσελθοῦσαι, προσέφερόν σοι μύρα.
Ἀνάσθηθι Οἰκτίρμον, ἡμᾶς ἐκ τῶν βαράθρων, ἐξανιστῶν τοῦ Ἄδου.
Ἀνάστα Ζωοδότα, ἡ σέ τεκοῦσα μήτηρ δακρυρροοῦσα λέγει.
Κλαίει καί θρηνεῖ σε, ἡ πάναγνός σου μήτηρ, Σωτήρ μου νεκρωθέντα.
Ἐρραναν τόν τάφον, αἱ μυροφόροι μύρα λίαν πρωῖ ἔλθοῦσαι. (τρῖς)
Εἰρήνην Ἐκκλησία, λαῶ σου σωτηρίαν, δώρησαι σῆ Ἐγέρσει.

Μιχαῖλοβιτς Βασνετόφ (1848-1926), *Επιτάφιος Θρηῖνος*.